EXERCITATIO PHILOLOGICO-MEDICA.
DE
INCUBATIONE
IN FANIS DEORUM MEDICINÆ CAUSA OLIM FACTA,

QUAM

DEO AUSPICE,

PRAESIDE

Viro Amplissimo Clarissimoque

HERMANNO CONRINGIO
Philos. & Med. D. hujusque & Politices P. P.
S. Reg. Majest. Suecicæ, ut & Illustriss.
Ostfris. Principis Consiliario
Intimo &c.

*Fautore & Patrono suo perpetim colendo
publico examini subjicit*

HENRICUS MEIBOMIUS
Lubecensis

Ad diem Augusti.

HELMESTADI
Typis HENNINGI MULLERI, Acad. Typ.
ANNO CIↃ IↃC LIX.

VIRO CLARISSIMO ET EXCELLENTISSIMO

VALENTINO HENRICO VOGLERO

Phil. & Med. D. hujuſque in Illuſtri Juliâ P.P. Præceptori & fautori ſuo multis nominibus perpetim colendo,

NOn eſt interdictum aut à rerum naturâ, aut à lege aliquâ atq; more, ut ſingulis hominibus ne amplius quam ſingulas artes noſſe liceat, nequit præclare *Cicero:* quin potius ne in doctorum quidem cenſu habendi ſunt, qui non omnibus ijs artibus, quæ libero homine dignæ, expoliti. Ut cætera non tangam, de literis nunc ſermo nobis & philologiâ. Illa enim veræ eruditionis ſal eſt, quâ niſi condiatur, exit in putredinem. Sunt verò oppido quam pauci; quibus hodiè hæc ſtudia ad palatum. Quidam unius tantum doctrinæ cancellis ſe circumſcribunt

bunt, ubi ſub tam lentis maxillis mandunt, &, ut cum Comico loquar, lolio victitant tam vili tritico. Alij, his deteriores, ut ſunt ἀφιλόλογοι, etiam videri volunt, ſummumque pretium putant nominis, nihil attigiſſe liberalioris eruditionis. Et hi ſunt, qui tanquam ſupervacua irrident, nec tractari a quoquam citra neglectum neceſſariorum poſſe autumant. Ultimi denique domines βάναυσοι & è fæce Romuli has literas aſpernantur, quod nihil faciant πρὸς τὰ ἄλφιτα: & id quidem hodie plerorumque intercalare carmen eſt. Verum hi liberales artes tractant tanquam quæſtuarias, digna, ita me Muſæ ament, ingenia, quæ in ſellulariorum officinis conſeneſcant. Prima autem hujus contemptus cauſa eſt ignorantia, dum, quæ juvenes non didicere, ſenes ſatagunt contemnere. Pulcrè Sidonius: *Naturali vitio fixum radicatumq; eſt pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes, non mirentur artifices.* In juventute autem multi hæc negligunt ob ingenij ſterilitatem, plures ob labo-

laboris fugam, plurimi ob voluptatis desiderium. Et hi deinde, quod ipsi non sunt assecuti, alijs ὢν κύων ἐπὶ φάτνῃ, invident. Dumque ex suo ingenio omnes æstimant, immorari nos his tricis cum jacturâ seriorum dicunt. Verum non obstant hæ disciplinæ per eas euntibus, sed circa eas hærentibus. Et immoramur nos quidem illis, sed non immorimur, & quotidie his initijs nos ad majora præparamus. Sicut subducto in portum navigio licet cochleolam in littore colligere aut bulbum, hac tamen lege, ne vocantem interim nauclerum negligas, & navis, te relicto, abeat: ita etiam licebit in philologorum littore flosculum aliquem decerpere vel gemmam, dummodo id fiat sine seriorum intermissione. Laudato patrifamilias satis non est eo tecto tegi, quod cœli tantum defendat injurias, sed etiam quod visum & oculos delectet: Non placet nitidioribus ea suppellex, quæ necessarijs usibus tantum sufficit, sed in cujus apparatu sit & aurum & gemma, & quod

sumere

ſumere in manus atque aſpicere ſæpius liceat. Illi quidem (neque enim diffitendum eſt, qui ſolis litteris ſua ſtudia metiuntur, neſciunt, quid fructus floribus præſtent, & aliquando pro Junone nubem, Ixionis inſtar, amplexabuntur. Nobis longè alia mens, & placet Athenienſium propoſitum apud Thucididem: φιλολογοῦμέν τε μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας.

Te hic appello, Vir Clariſſime, (coram competente enim judice, id eſt, harum literarum perito hæc res agi debet) Te, inquam, appello, & quæ à vulgo doctorum ſine paſtoritiâ fiſtulâ & ludibrio non abeunt, ad cognitionem Tuam defero & cenſuram. Scio quidem graviora Te nunc detinere ſtudia: ſed jucundum interdum videtur, principibus quoque viris, â ſaliaribus epulis venire ad ruſticorum cænulam. Nec idcirco minor eſt ſummus Deorum Jupiter, ſi aliquando vel Arcadiæ tuguriola vel Baucidos intravit tabernaculum. Erit fortaſſis tempus, ſi DEVS vitam prorogaverit, ubi

gravio-

graviora grandioraque dabimus, nunc tenui farre & molâ ſalsa cogimur litare. Non erit verò facile quiſquam, quem hîc arbitrum eligere vel rectius poſſim vel potius velim. Tu enim ille es, qui ſtudia mea, ſi quiſquam, æſtimare novit: ego is, cui Tuo ſapere conſilio contigit: EXſpecto igitur cenſuram ab acri judicio Tuo, non ab affectu, quem erga me longe tenerrimum eſſe ſcio, profectam. Quod ſi Tibi placuerit hæc exercitatio, genium habere judicabo, & morus ſim, ſi morer illos è plebeiâ caveâ plauſus. Sin minus, & Tibi quoque diſplicuerit, jubebo deferri.

——— ——— ——— inVicum Vendentem thus & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Id interim hic profiteor, nihil me alienum in armum ſuſtuliſſe, nec feciſſe ab alijs verſuram, quia in hoc argumento præivit nemo. Quod ſi quis conatum hunc noſtrum ob materiæ tenuitatem damnaverit; do quidem illi in hâc ætate manus, ſed noverit, ſtudium noſtrum ſine Te, ſine Cagnatis,

Dona-

Donatis, Juniis, Mercurialibus, Remesiis, Hofmannis; qui ex illo mustacco laureolam quæsiverunt, non posse damnari. Quorum tanta apud me & tam sancta est auctoritas, ut errare cum illis, quam sapere cum cæteris malim. Vale, Vir Clarissime, & me, quod facis, amare perge. Dabam ex museo meo, in Acad. Julia. Pridie Non. Augusti Anno æræ Christi. MDCLIX.

πολυπαλαιομαθοσύνης Tuæ cultor perpetuus

HENRICUS MEIBOMIUS.

Σὺν Θεῷ

THESIS. I.

NOn esse *quicquam omnium*, *quod possit in primordio sui perfici: Sed in omnibus fermè ante spei rudimentum, quam rei experimentum esse*; prudens *Apuleii* effatum est in Florid. Ipse usus meditando primum artes extudit, quas dein diligentia sequentium perfecit, sed ita perfecit, ut & nobis καὶ τοῖς μετόπισθεν semper relictum sit, in quo ingenij vires liceat experiri. Nimirum tardè magna proveniunt, nec simul sacra sua tradit Natura: nec unquam ijdem, artem qui condunt, absolvunt. *Ipse orbis in promptu est, cultior indies & instructior pristino*, quod jam suo tempore fassus est *Tertullianus* l. de anim. incis. 30. Quod verò non ibi stiterit doctrina, sed latius-latiusque sese explicuerit, res ipsa docet, & jam ante Tertullianum, quasi ex oraculo, prædixit *Seneca* Nat. quæst. l. 7. cap. 25. *Veniet*, inquit, *tempus, quo ista, quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia.* Fruitur enim ætas nostra beneficio præcedentis, & plura novit, non tàm suo præcedens ingenio, quam viribus innitens alienis, & opulentâ antecessorum doctrina. Id quod jam cum eleganter observavit summus *Philosophus* c. ult. libb. de sophist. elench.

II. Quæ omnia huic fini dicta & sapientum testimonijs confirmata sunt, ne quis solam medicinam sive

fato quodam, sive novercantis naturæ injuria tenuibus ortam initijs credat. Commune hoc omnium artium, quæ maximè nascentes rudes sunt, sed in processu subtilitas earum crescit. Fuit sanè tempus, cum adhuc ars nostra ἐν γάλαξι καὶ σπαργάνοις tenuem duceret spiritum; fuit, cum quidvis potius quam Medicina esset, vanis quibusdam superstitionibus & καταβαυκαλισμοῖς, definita. Eleganter *Seneca*. Epist. 95. *Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim.* Et has illi operas non tam arte quadam, quam ipsa quasi naturâ duce exercebant. *Illud*, verba sunt *Quintiliani* l. 2. orat. inst. cap. 17, *admonere satis est, omnia quæ ars consummaverit, à natura initia duxisse: aut tollatur medicina, quæ ex observatione salubrium atque his contrariorum reperta est: & ut quibusdam placet, tot constat experimentis. Nam & vulnus deligavit aliquis, antequam hæc ars fuit: & febrem quiete & abstinentia, non quia rationem videbat, sed quia valetudo ipsa coëgerat, mitigavit.* Non tunc solerti cogitatione probata per experientiam medicamenta certo loco certoque tempore adhibebantur, sed quocunque per similes dissimilesque casus observatio duceret, morborum id mederi incursibus credebant. Adeoque non sanabat tunc medicina, sed quicquid videbatur sanasse, erat medicina.

III. Dudum vero est, quando ingenia quædam εὐφυέστατα nænias illas è sacrario suo ad nutricum cunas eliminare recte, vero inventa perficere sategerunt: & ex eo tempore immane quantum divina ars auxit. Eoque intensiori diligentia quisque huic studio cœpit incumbere, quo carior, sua cuique sanitas μεθ᾽ ἧς τέθηλε πάντα καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ ut ait Aristo Sicyonius apud *Philologum Naucratitem* dipnosoph. lib. ult. &, *nisi carenti doloribus morbisque, vita ipsa pœna fit*, ut loquitur *Plinius*. l. 28. c. 1.

IV. Quo

IV. Quo feliciora verò nostra nunc sunt tempora in quæ incidimus, eo suavius fuerit, speculari præteriti temporis caliginem. Et si virorum illustrium ipsa propemodum crepundia & infantiam nescio qua voluptate cognoscere satagimus, quanto magis ipsius artis nostræ, quam suspicimus & admiramur, delectabunt incunabula? Nec tamen operæ fortassis est pretium, omnia illa huc cumulare, quæ de origine & progressu artis nostræ utiliter alibi dicuntur.

V. Id tamen haud videtur prætereundum (quanquam facilius inter horologia, quam inter scriptores de primo auctore Medicinæ conveniet) originem divinam Medicinæ ab omnibus assignari. Hinc *τὰς θεραπείας σωμάτων γινομένας τῆς ἀγαθῆς προνοίας τῶν θεῶν εἶναι* scribit *Salustius* Philosophus l. de dijs & mundo. cap. 9. *Lucianus* in Abdicato *ἰατρικὴν* vocat *πρᾶγμα ἱερὸν καὶ θεῶν παίδευμα καὶ ἀνθρώπων σοφῶν ἐπιτήδευμα.* Et *Iulianus Imp. in Epist. Græc. Varior.* ita inquit: *τήν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. Διὸ καὶ ταύτην ἐξ οὐρανοῦ πεφοιτηκέναι δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττουσιν.*

VI. *Proclus* in Timæum p. 49. lib. 1. Minervæ munus esse docet, unde & Minervæ epitheton *ὑγεῖα* est. Vide *Suidam* in v. *ὑγεῖα Ἀθηνᾶ.* Sed & Romæ MINERVÆ MEDICÆ fanum fuit. *Cicero* quoque lib. 2. de divinat: *si,* inquit, *sine Medico medicinam dabit Minerva, Musæ scribendi legendi cæterarumque artium scientiam somniantibus non dabunt?*

VII. *Plinius* lib. 29. cap. 1 disertè ad Deos in genere refert, quod etiam facit *Auctor. lib. de vet. Medicina*, antiquus quidem, sed minime Hippocrates, potius (quod placet Amplissimo Præsidi) ex Acronis scholæ sectatoribus unus. Ne nunc de alijs quid dicam sive dijs, sive

decorum filijs, quibus inventio hæc tribuitur. Id nimirum Medicæ nostræ artis est,

Quod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon
A genitore suo; qui quondam versus in anguem
Templa Palatinæ subijt sublimia Romæ. ceu canit ex ipsa schola Medica *Macellus* carmine de Medicina quod à nonnullis perperam adscribitur Vindiciano. Cur vero ita unanimi consensu id ipsum auctores tradant, eleganter explicat *Quintilianus* senior declamat. 268; cujus proinde verba merentur adscribi: *Medicinæ*, inquit, *auctores ante omnia accepimus Deos: sive (ut maximè reor) ut hæc infirmitas hominum haberet adjumenta aliqua; atque solatia, sive tantum huic arti tribuere majores, ut eam vix crederent humanis potuisse ingenijs inveniri: sive ipsa Medicina per se sacrum est.* Vide quæ notavit *χερμικώτατος Barthius* ad Rutilii itinerarium.

IIX. His initijs eo deinde est deventum, ut ægrotos Dei alicujus sacello inferrent, & quam ibi curationem adhibere in somnis à Deo monerentur, eam persequerentur. Tantum non disertè id ipsum *Plinius* noster loco jam cit. docet: *Dijs*, inquit, *primum inventores suos assignavit*, (medica ars) *& cælo dicavit. Nec non & hodie multifariam ab ORACULIS medicina petitur.* Recurrebant vero illi homines ad oracula, vel quod certiorem à dijs medicinam exspectarent, vel quod Medicis tum temporis destituerentur. Notat posterius de Lacedæmonijs *AElianus* l. 12. c. 50. Var. hist. Εἰ δέ ποτε ἐδεήθησαν τῆς ἐκ Μουσῶν ἐπικουρίας, ἢ νοσήσαντες, ἢ παραφρονήσαντες, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον δημοσίᾳ παθόντες, μετεπέμποντο ξένους ἄνδρας, οἷον ἰατροὺς, ἢ κατὰ ΠΥΘΟΧΡΗΣΤΟΝ. Et vero monitu oraculi Pythij Apollinis accersitum à Lacedæmo-

dæmonijs Thaletem Cretensem ad sedandam pestem, quâ civitas laborabat; auctor est *Pausanias in Atticis*.

IX. Cumprimis autem, ut diximus, cum medicinæ causa oraculum consulerent, faciebant incubando in sacello alicujus Dei. Cujus rei vestigia non pauca in omni antiquitate supersunt, quæ hoc tempore legere est animus, ut quæ tum temporis Medicinæ facies fuerit, quid de eâ sentiendum; imo quid ex ea Medicis sperandum, clare pateat.

X. Vocabant autem, ut à nomine incipiam, *incubationem*, Græci ἐγκοίμησιν. Vnde apud *Strabonem* lib. XI. p. 350. dicitur in urbe Navarca esse *μαντεῖον ἐγκοιμωμένων*, *oraculum incubantium*. Vox autem *incubare* occurrit apud *Plautum* in hoc significatu in Curcul. act. 1. *sc*. 1. *vers*. 60 & act. 2. sc. 2. v. 16. pro quo *recubare* dixerunt *Prudentius* in Hamartigenia & *Hieronymus* ad Eustochium, & *Tertullianus* lib. de corona militis.

XI. Usurpatur autem hæc vox non tantum de eâ, quæ Medicinæ ergo in templis fiebat, incubatione, sed de alia etiam quavis; ut ex *Virgil*. VII. Æneid. vers. 87. patet, de nymphæ Albuneæ fano.

—— —— —— huc dona sacerdos
Cum tulit, & cæsarum ovium sub nocte silenti
Pellibus incubuit *stratis, somnosque petivit,*
Multa modis simulacra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque deorum
Colloquio.

In genere igitur omnes, qui à dijs aliquid petere volebant, in eorum, quorum ope indigebant, cubabant fanis, tanquam responsum ab ijs vel vigilantes, vel potius per somnum accepturi. *Servius Honoratus* ad illum divini Poëtæ locum ita commentatur: *Incubare proprie dicuntur, si qui*

 dor mi-

dormiunt ad accipienda responsa. Unde est; ille incubat Iovi, id est, dormit in Capitolio, ut responsa possit accipere. Pseudo Cornutus ad Persij Sat. 2. v. 56. *Acron tradit, quod in porticu Apollinis Palatini fuerunt Danaidum effigies, & contra eas sub divo totidem equestres filiorum Aegysthi: ex iis autem statuis dicebantur per somnum dare oracula.* Huc faciunt verba *Lycophronis* in Cassandra, ubi de monumento Podalirij agit:

Δοραῖς δὲ μήλων τύμβον ἐγκοιμωμένοις
Χρήσει καθ' ὕπνον πᾶσι νημερτῆ φάτιν.

Et de Calchantis monumento *Strabo lib. VI.* pag. 196. ἐναγίζουσι δὲ αὐτῷ μέλανα κριὸν οἱ μαντευόμενοι, ἐγκοιμώμενοι ἐν τῷ δέρματι. Illustris vero locus est *Ciceronis* lib. 1. de divinat: *Atque etiam qui praeerant Lacedaemoniis, non contenti vigilantibus curis, in Pasiphaae fano, quod est in agro propter urbem, somniandi causa incubabant, quia vera quietis oracula ducebant.* Vide de hac re ex principum Criticorum numero *Io. Bapt. Pium* syllog. annot. poster. cap. 10. & *Brodaeum* lib. 3. miscellan. cap. 31. quorum scrinia compilare, religio mihi est.

XII. Uti autem duo nobis docere proposuimus 1. medicinam petitam è fano deorum, idque 2. nocturna incubatione: ita removendae nobis sunt non absimiles superstitiones. Quoad posterius separandae hic sunt nocturnae illae incubationes, quas pervigilia dicebant, Graece παννυχισμοὺς, solebantque honoris ergo Cereri, Iunoni, Baccho, Fortunae, Priapo, Veneri, in ludis quoque secularibus &c. celebrari: in ijs enim nihil aliud erat, praeter, ut Comici verbis utar,

Lucrum, ludum, jocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, putationem, saturitatem, gaudium. *Vide Politian.* Miscel. cap. 58. *Lips.* Elect. lib 1. cap. 5. *Tiraquell. ad Alex. ab Alex.* lib. 6. c. 19. & *Elmenhorst.* ad Arnob p. 167.

Qui-

Qui mos ad Christianos quoque pervenit: unde celebria illa in primitivâ Ecclesiâ Paschæ & Pentecostes pervigilia. Vide *Didac Covarruv.* Var Resolut. l. 4. cap. 19. *Ioac Chocier.* Fac. histor. cent. 2. c. 74. & 75. *Ios. Vicecomit.* de ritib. baptism. lib. 1. cap. 24. & *Io. Gerhard. Vossium.* comm. ad Epist. Plinij de Christianis p. 30.

XIII. Quoad prius, separanda est non multum absimilis veterum superstitio. Solebant enim, quoties deorum suorum templa adibant, bonæ scævæ gratia, inde aliquid, sive id placentæ frustulum, sive unguentum foret, sive frons virens, decerpere, asservareque idipsum diligenter, in certam spem ingressi, fore, ut hoc remedio contra omnes morbos uti liceret. Inde & rei illi decerptæ nomen ὑγίεια inditum, ad effectu scilicet, quem ab eâ exspectabant. Auctor mihi Grammaticorum Græcorum facile doctissimus *Hesychius*: ὑγίεια, ἄλφιτα οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ πεφυραμένα, καὶ πᾶν ἐν θεοῦ φερόμενον, εἴτε μύρον, εἴτε θαλλοί. hoc est: *Sanitas: farina vino & oleo permixta, & quicquid ex Dei fano fertur, sive unguentum, sive frons virens.* Nisi enim hanc explicationem admittas, non video, cur illa è fano delata nomine ὑγιείας veniant.

XIV. Sed nos ad nostram revertamur incubationem, missis à materia nostra alienis. Observare vero eam licet tum apud veteres, tum recentiores. Ita Quartilla apud *Petronium* (qui ipse Medicus fuit, siquidem fides arbitranda *Volaterrano lib. 18. comm. urbanor.*) in Satyrico: *Ipsa quidem illa nocte vexata tam periculoso inhorrui frigore, ut Tertianæ etiam impetum timerem, & ideo medicinam somno petij, jussaque sum vos perquirere, atque impetum morbi monstrata subtilitate lenire.* Cui mox Eucolpius: *Si quod præterea aliud remedium ad Tertianam Deus illi monstrasset, adjuvatur [illegible] nos divinam providentiam vel periculo nostro.* Te[illegible] pore A[illegible]iani

Imp.

Imp. mulier cæca in somnio monita est, ut Imperatoris genua oscularetur, quæ & illo remedio visum recepit: ceu narrat *AEl. Spartianus, in vitâ Adriani. p. 133.* Et Imperator *Antoninus* Philosophus lib. 1. εἰς ἑαυτὸν: *Diis, inquit, acceptum fero, quod per somnum tum alia remedia mihi sunt demonstrata, tum*, ὡς μὴ πτύειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν. Et hinc ad ὀνειρομάντων quoque ineptias transiit. Neque enim alio fundamento nititur *Artemidori* illud, qui sub Antonino Pio vixit lib. 1. ὀνειροκριτ. ἐν ἱερῷ δὲ καθεύδειν, νοσοῦντι ὑγίειαν προαγορεύει. Id quod jam tum doctissimo *VVouvereno* visum fuit in notis ad Petronium.

XV. Ita constat ex historijs multas herbas ex oraculo commendatas esse. De Aristolochia *Cicer.* lib. 1. de divinat. ita loquitur: *Quid scammoneæ radix ad purgandum, quid Aristolochia ad morsus serpentum possit, quæ nomen ab inventore reperit, rem ipsam inventor ex somnio: video quod satis est, cur possit, nescio.* In quo quidem loco valdè se macerarunt interpretes. Et doctissimus quidem *P. Victorius* Var. lect. lib. 5. cap. 3. erratum hic in Cicerone esse sive ipsius, sive librariorum culpa judicat, vel herbam illam ab inventore suo accepisse nomen. In quo quidem nunc cum *Victorio* contentionis serram non reciprocamus, non videtur tamen *Cicero* hæc absque auctore dixisse, nec *Aristotelis*, si *Nicandro* fides, fere alia mens fuit, ceu jam pridem ostensum est viris doctis, *Turnebo* l. 5. adv. c. 20. *Brodæo*, l. 2. Misc. c. 2. *Guilh. Cantero*, Novar. lect. lib. 1. cap. 14. Quod vero deinde *Victorius* tradit, *nusquam sibi lectum, utilitatem hanc Aristolochiæ ex somnio cognitam*, adeoque hanc assertionem Ciceronis esse falsam, id non sequitur, cum fortassis ijs in libris, quæ injuria temporis intercederunt, fuerit annotatum. Omnino igitur existimo id velle *Ciceronem*: monstratum esse remedium hujus

herbæ

herbæ à dijs per somnium, & prodesse etiam, licet ratio cur prosit, reddi nequeat.

XVI. Idem de herba cynorrhodo non obscurè traditur. Strictim *Plinius* lib. 8. cap. 41. *A morsu vero* (canis) *unicum remedium oraculo quodam nuper repertum, radix sylvestris rosæ, quæ cynorrhodos appellatur.* Disertius *idem* lib. 25. cap. 3. *Quippe in repertis alias invenit casus, alias, ut ita dixerim, Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ omnisq; potus afferens odium. Nuper cujusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam. In Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuq; accidit, ut milite à morsu incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis, ut pareret religioni; sanatusq; est ex insperato, & quisquis auxilium simile tentavit.*

XVII. Cumprimis autem, quantum observare licet, admodum celebris hic ritus apud Ægyptios, utpote gentem superstitiosissimam, fuit. Notatum hoc jam tum pluribus Amplissimo *DN. Præsidi* lib. de Hermet. medic. cap. XI. p. 117. Hoc enim nomine tum Isidis, tum Hori, tum Serapidis fana satis sunt passim decantata.

XIIX. De Isidis fano locus est illustris apud *Diod. Siculum* lib. 1. biblioth. histor. cap. 25. quem proinde integrum adscribam: *Isin,* inquit, *multa sanitati hominum pharmaca invenisse, AEgyptij tradunt, utpote, quæ scientia Medicæ fuerit peritissima, adeoq; multa solenter excogitasse: quam ob causam nunc quoq; ad immortalitatem elata sanatione hominum maximè gaudeat, & in somnis, si quis opem expetierit, manifestam numinis præsentiam, promptamq; indigentibus benemerendi facultatem exhibeat. Ad demonstrandum hæc non afferre se, ajunt, Græcorum more, fabularum vanitatem, sed factorum evidentiam:*

tiam: nam totius prope orbis testimonio se niti; qui effusis deam honoribus ob præsens in medicando numen, remunerentur. In somnis enim adsistentem ægrotis remedia contra morbos subiicere, eique morigerantes nec opinato convalescere. Multos etiam à Medicis propter morbi difficultatem desperatos ab hac salutem accipere, plurimosque oculis prorsus captos, aut alia corporis parte mutilatos, si ad Deæ hujus opem confugerint, in pristini vigoris integritatem restitui. Et mox pergit de ejus filio Horo: *Horum*, inquit, *interpretantur Apollinem, qui medendi & vaticinandi artem ab Iside matre edoctus oraculis & medicationibus bene de mortalium genere meritus est.* Et extant versus *Tibulli*, ubi Isidem ita affatur lib. I. eleg. 3.

Nunc Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi
Picta docet templis multa tabella tuis. quos versus cum Isis navigantium præses fuerit, (uti discimus ex *Juvenale* Sat. 12. v. 28. *Apulei*. Metam. l. XI. pag. 414. *Lucian.* dial. Iov. & Mercur. in f. & dial. Noti & Zeph. *And. Sentflebio* comm. de navibus Vet. pag. m. 123.) de naufragorum suspensa in templis tabella interpretatur *Lævinus Torrentius* comm. ad Horat. lib. I. od. 5. Nos vero, sive cum *Turnebo* adv. l. 16. c. 4. ad utrumque Serapidis officium à Poëta alludi dicimus: sive, cum *Mercuriale*, secuti vim vocis *Mederi* de medicina interpretamur. Id enim satis in propatulo est, Medicinæ quoque gratia Isidem cultam, cui rei probandæ *Ioh. Bapt. Casalius* lib. de vet. Ægypt. rit. c. 20. adducit nummum Claudij Imp. in quo Isis cum situla & sistro inscribitur SALVS. AVG. & hinc sinistra herbam gerit Isis, dextra navigium, ceu patet ex effigie, quam tractatui suo de imaginibus Deorum Antiquorum Italice edito inseruit *Vincentius Cartarus*. p. m. Romæ autem Isidis templum fuit inter Sixtum & thermas Antoninianas ad

nas ad caput vitæ novæ, hodieque S. Nerei, vocatur, ut ſcribit *G. Fabricius* in Roma p. m. 99.

XIX. Non in minori olim fama fuit templum Serapidis, *quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit*, ut loquitur *Tacitus* de Ægyptijs, ubi ſupplices ægroti de morborum remediis per inſomnia commoniti. De Canopo inſulâ *Strabo* l. XVII. p. 55. ἔχουσα τὸ τοῦ Σεράπιδος ἱερὸν πολλῇ ἁγιστείᾳ τιμώμενον, καὶ θεραπείας ἐκφέρειν, ὥστε καὶ τοὺς ἐλλογιμωτάτους ἄνδρας πιστεύειν, καὶ ἐγκοιμᾶσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ἑτέρων. Συγγράφουσι, δέ τινες τὰς θεραπείας. Et noti ſunt duo illi Alexandrini, alter manu, ſive, ut alij volunt, crure æger, cæcus alter, qui per quietem à Serapide moniti ſunt, ut remedium ſuæ valetudinis à Veſpaſiano principe exſpectarent. *Sueton.* in vit. Veſpaſian. c. 7. *E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure ſedentem pro tribunali pariter adjerunt, orantes opem valetudinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere.* Referunt hiſtoriam *Xiphilinus* quoque Epit. Dion. p. m. 318. *Ioh. Sarisber.* de nug. curial. l. 2. c. 10. alijque: Sed fuſiſſimè & graviter admodum *Tacitus* hiſt. l. 4. c. 81. Quam tamen fraude non caruiſſe, apertè profitemur. Cum primis autem Alexandria illa fano Serapidis & incubatione maxime fuit famoſa, uti conjicere eſt ex *Cicer.* 2. de divin. *Artermidor.* l. 3. oneirocrit. c. 92. *Eunapio* in vita Ædeſij *Mich. Glyca* Annal. part. 4. p. 358.

XX. Et Serapidis quidem medicinæ meminit quoque *Varro* in Eumenidibus, ſed is locus ita eſt corruptus, ut ipſe merito Serapidis indigere medicina videatur. Verba autem ejus apud *Non. Marcell.* c. 17. n. 104. ita habent: *Ego medicina Serapi utor, quotidie precantor. Intelligo recte ſcriptum eſſe Delphis. theon era.*
Item: *Hoſpes quid miras animo curare Serapim;*

Quid? quasi non curet tantidem Aristoteles.
Aut ambos mira, aut noli mirare de eodem.

Et *Petrus* quidem *Victorius* Var.lect.l.25.c.xi.ita legit: *animo*, Serapidisque medicinam ait, esse, animo curare atque oratione. Ab hoc non multum abit *Ivo Villiomarus* (sive sit *Ios. Scaliger*, vir certe κριτικώτατος) animadv. in loc. controv. Rob. Titij l. 9. c. 12. & retenta dictione *animo* conjicit in Serapidis fano adscripta fuisse illa verba: *Quotidie precantor*, adeoque non aliam Serapidis fuisse medicinam, quam quæ homines cultui deorum & pietati adsuescere institueret: id ipsum verò ex philosophiâ quoque Aristotelis exspectari posse, carmen illud innuere: & alludi forte ad librum *Aristotelis* περὶ εὐχῆς, cujus meminit *Diogenes Laertius*. Alij vero, quibus facem præluxit Galliæ suæ lumen *Turnebus* l. 4. adv. c. 8. pro *animo* legunt *nummo*, & docere inde volunt, primum Serapidem artem pretio exercuisse, quæ antea gratuita erat. Sed nondum nobis, quod pace tantorum virorum dixerim, videntur satisfacere. Et *Ivonis* quidem *Victorijque* sententia jam tum δαιμονίῳ nostro *Hofmanno* lib. 4. Var. c. 42. fuit suspecta. Neque enim vox *tantidem* locum in altero versu poterit habere, nisi vocabulum aliquod præcedat, quod pretium denotet. Altera igitur vox videtur mutanda, aut *tantidem*, si *animo* retineas, aut *animo*, si *tantidem* legas. Quin imò non temerè *Villiomarus*, nisi ex lacero illo *Varronis* fragmento iverit probatum, talem fuisse medicinam Serapidis, cum constet, longè aliam eam fuisse, qualem nempe descripsimus. Quod si igitur in libera Republ. sententiam liberè dicere licet, mihi magis arridet εὐστοχία *Turnebi*, reponentis *nummo*, & credo versus illos ab avaro sacerdote & impostore esse Serapidis templo inscriptos, qui nummos DEI nomine poposcerit, &

ne hoc

ne hoc modo homines absterrerentur, sibique lucri spes decollaret, adjecerit, Aristotelem non minori pretio curare. Oblatos enim nummos dijs ab ijs, qui convaluerant, discimus ex *Luciano* in Philospeude, ubi de statuâ Pelichij: Πολλοὶ ἔκειντο ὀβολοὶ πρὸς τοῖν ποδοῖν αὐτοῦ, καὶ ἄλλα νομίσματα ἔνια ἀργυρᾶ πρὸς τὸν μηρὸν, κηρῷ κεκολλημένα, καὶ πέταλα ἐξ ἀργύρου, εὐχαί τινος, ἢ μισθὸς ἐπὶ τῇ ἰάσει, ὁπόσοι δι' αὐτὸν ἐπαύσαντο πυρετῷ ἐχόμενοι. Neque hoc indignum Serapide videri cuiquam debet, cum, si suspicioni *Turnebi* l. 9. adv. c. 24. credere licet, per pagos Serapidis effigiem circumtulerint avari sacerdotes ad colligendam stipem. Aristotelem autem hîc poni existimo κατ' ἐξοχὴν pro quolibet, qui medicinam faciat: quæ figura non infrequens est, τὸν δεῖνα, qui in aliqua arte excellit, ponere pro omnibus ejusdem studiosis. Medicinæ verò initiatum fuisse Aristotelem, ex scriptis ejus colligere est in proclivi: fecisse autem medicinam, conjicere fortasse quis non incommodè possit ex *AEliano* Var. lib. 9. c. 22. qui πλείστην φαρμακίδα εἰς ἰατρικὴν habuisse scribit. Aut vero pro voce *Aristoteles* alia fuerit reponenda illi, qui hæc non admiserit. Vel potius alius aliquis *Aristoteles*, medendi facultate illa tempestate illoque loco felix & magnæ famæ; etsi homo ignotus, fuerit intelligendus. Quemadmodum apud Juvenalem Themisonis & Archigenis medicorum nomina, apud alios aliorum occurrunt. Nisi ut conjicit Ampl. Dn. Præses, malis legere in versu priore *animos*, & secundo pro tantidem *hosdem* & in *Aristotelis* philosophorum principis & maximi proinde animorum medici laudem omnia accipere. An porro & illa Varroni adscripta sic legenda? *Ego medicina Serapis utor, quotidie precatur: intelligo enim* &c. Aristoteles vero in Acroamaticis quotidianarum ad Deos precum auctor esse non potuit: ut frustra ad illum περὶ εὐχῆς librum respexerit

gerit Villiomarus ille personatus, sive Iosephus Scaliger. Nostræ tales sunt ad hunc difficilem locum post Victorios, Turnebos, Scaligeros, Hofmannos (at quantos viros!) symbolæ.

Qui melius conjexit, vatem perhibebo optimum.

XXI. Sed nunc ad Æsculapii fanum pergo ἐγκοιμήσει nostra famosissimum. Vti enim ille ubique gentium cultus, teste *Apulejo* de deo Socratis, ita præterea præses medicinæ fuit, (Vide *Plutarch.* sympos. l. IIX. n. 14.) adeoque in ejus fano incubationes plurimæ peractæ. Fuisse vero id apud Ægyptios quoque eo in usu; fidem facit dialogus, qui sub nomine *Asclepii* circumfertur, & *Apuleio* tribuitur. Vbi Hermes juniorem Asclepium ita affatur. p. m. 491. *Avus tuus, ô Asclepi, medicinæ primus inventor, cui templum consecratum est in monte Lybiæ circa littus crocodilorum, in quo ejus jacet mundanus homo, id est, corpus. Reliquus enim (vel potius totus; si est homo totus in sensu vitæ melior) remeavit in cælum: omnia etiamnum adjumenta hominibus præstans infirmis auxilio suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere.*

XXII. Fuit verò non in Ægypto solum, sed & alibi celebratum satis templum istud. *Plautus* in Curcul. act. 1, sc. 1. v. 61.

—— —— *hîc leno ægrotus incubat*

In Æsculapii fano. Confer Comædiæ ejusdem act. 2. sc. 1. & 2. *Philostratus* de vita Apollon. Thyanei lib. 1. ὑδέρῳ δὲ ἄρα εἴχετο, καὶ μέθῃ χαίρων αὐχμοῦ ἠμέλει. ἠμελεῖτο δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ διὰ ταῦτα, καὶ οὐδὲ ὄναρ αὐτῷ ἔφατο. Vide *Eusebium* 1. contra Hieroclem. *Cicer.* l. 2. de divinat. *Sueton.* in Claudio c. 24.

XXIII. In insula Co tale fuisse fanum, testis est *Strabo* lib. 14. p. 442. ἐν δὲ τῷ προαστείῳ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐστι σφόδρα ἔνδοξον

ξον καὶ πολλῶν ἀναθημάτων μεςὸν ἱερόν. quam totam insulam Æsculapio dicatam fuisse *Plinius* lib. 19. cap. 1. & *Dion.* lib. 51. attestantur. Athenis similiter medicinæ gratiâ consultum Æsculapium, discimus ex *Suidâ* in v. Δομνῖνος, cujus verba suo loco dabimus. In Epidauro fuisse fidem facit cum *Iamblichus* in lib. de mysterijs, tùm *Strabo* lib IIX. p. 285. ubi & de Tricca Bæotia idem refert. Romæ in hunc finem cultum testantur tabellæ in ejus templo in insula Tiberina inventæ, quas deinde producemus.

XXIV. Habuit vero in Pergamo quoque templum satis celebre hoc nomine Æsculapius noster. Discimus id ex *Herodiano* l. 4. cap. 8 ubi ita de Imp. Antonino Caracalla: ἠπείχθη, inquit, εἰς Πέργαμον τῆς Ἀσίας, χρήσασθαι βουλόμενος τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀφικόμενος δὴ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὅσον ἤθελε, τῶν ὀνειράτων ἐμφορηθεὶς ἧκεν εἰς Ἴλιον. *Pergamum adijt Asiæ civitatem, ut AEsculapij curationibus uteretur. Quo postquam pervenit, somniis, quam diu voluit, captatis, Ilium mox petijt.* Meminit & *Lucianus* in Icaromenippo p. 706. Et hinc explico locum *Galeni* in VI. Epidem. comm. 4. sect. 8. ubi DEI meminit, per quem Æsculapium intelligendum esse, satis nunc constat. Docet autem inibi ad medicinam dextrè faciendam, ægroti quoque requiri obedientiam, quam tamen sæpe medicus impetrare nequeat. *Ita sanè*, inquit, *& apud nos Pergami à DEO sanatos ei obsequentes cernimus, illis plerumque, ut per quindecim integros dies à potu abstinerent, imperanti; qui profectò nulli medico id jubenti obtemperassent.*

XXV. In Hephæstio sive Vulcani æde circa Memphim factas incubationes, per fit vero simile legenti *Galenum* nostrum. Apud eum enim l. 5. de med. sec. gen. c. 2. Heras Cappadox medicamenta quædam, tanquam ex illâ æde acceptâ, recitat. Unde illud concludo, incubationes illas medicinæ ergo potissimum quidem in præsidum medicinæ

incre-

ſanis factas, promiſcuum tamen illud fuiſſe, & in aliorum quoq; deorum templis ſalubres monitus per quietem exſpectaſſe: uti de Priapi quoq; fano conſtat ex *Petronio*. Pelichi ducis Corinthi ſtatuæ, unde ſimiliter remedia exſpectata, meminit *Lucianus* in Philpſoeude: Ἐγὼ δὲ, ὁ Εὐκράτης ἔφη, ἐκεῖνα ἐχρύσωσα, ὁπότε μὲν ἰάσατο διὰ τρίτης ὑπὸ τοῦ ἠπιάλου ἀπολλύμενον. Et mox p. 597. πολλοὶ ἔκειντο ὀβολοὶ πρὸς τοῖν ποδοῖν αὐτοῦ καὶ ἄλλα νομίσματα ἔνια ἀργυρᾶ πρὸς τὸν μηρὸν, κηρῷ κεκολλημένα καὶ πέταλα ἐξ ἀργύρου εὐχαί τινος, ἢ μισθὸς ἐπὶ τῇ ἰάσει, ὁπόσοι δι' αὐτὸν ἐπαύσαντο πυρετῷ ἐχόμενοι. Quin imò videtur hoc omnium oraculorum quaſi proprium fuiſſe, ut ægrotis conſulentibus remedia morborum præſcriberent. Vnde & famoſus ille impoſtor Alexander, ut novi ſui Æſculapij oraculum redderet celebre, pharmaca quædam efficacia, quæ norat, conſulentibus ex oraculo commendabat, uti videre eſt apud *Lucian.* in Alexandro ſive Pſeudomant. loco non uno p. 551. 575.

XXVI. Sicuti autem hic mos οὔτι χθὲς, οὔτι πρώην cœpit, ita etiam non facile, inveterata jam conſuetudine, potuit interire. Nam & *Plinij* tempore, hoc eſt circa finem ſeculi I. viguiſſe jam tum audivimus: & ad Antoninorum quoque tempora pervenit. Meminit deinde *Arnobius* lib. I. contra gent. meminit *Prudentius* in Hamartigenia v. 254, ut quæ ad ſuum uſque tempus duraverit. Seculo vero quinto etiam Athenis in uſu fuiſſe diſcimus ex *Suida* in voce Δομνῖνος. Is enim Syriani Alexandrini diſcipulus & Procli συμφοιτητὴς fuit, floruitque circa finem ſeculi quinti & initium ſequentis. Poſt illa tempora deſijſſe hic ritus poſſit videri: mihi ſane hac de re nil lectum eſt.

XXVII. Superiori tamen ſeculo adhuc in Italiâ duraſſe fidem facit *Georg. Fabricius* commentario ad Poëtas

tas Christianos, aitque, se Patavij vidisse adolescentes & puellas rusticanas in cœnobio D. Antonij certa nocte incubare. Nec mirum, in hoc eos imitatos fuisse gentiles: siquidem sanctorum apud pontificios post ἀποθέωσιν cultus illi paganorum dæmonolatriæ tam geminus germanus, est ut nec ovum ovo, nec lac lacti similius esse ferè possit.

XXIX. Id verò notandum est, non semper ægrotos ipsos incubuisse, sed alios quoque eorum vicem. Colligere id est ex verbis *Strabonis* de Canopico Serapidis templo jam tum supra (th. 18) allatis, ubi dicit, viros ἐλλογιμωτάτους incubare, *vel pro se, vel pro aliis* ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ἑτέρων,

XXIX. Non omnes autem voti sui damnatos de remedio morbi indicium cepisse, sed quosdam ex fanis illis æquè incertos & ægros exijsse colligo ex *Plaut.* Curcul. act. 2. sc. 1.

Migrare certum est jam nunc è fano foras,
Quando AEsculap. ita sentio sententiam,
Vt qui me nihili faciat, nec salvum velit.

Vide quæ supra th. 21. ex *Philostrato* recitavimus.

XXX. Interdum quoque remedia in somno fuerunt monstrata, absque incubatione in loco sacro facta. Ita Alexander. M. per somnum in ore draconis salutarem radicem perspexit, qua vulnus Ptolemæo, amico ipsius intimæ admissionis, à vipera illatum potuit sanari. Referunt historiam *Cicero* 1. de divinat. *Diodorus Siculus* lib. 17. c. 103. *Iustin.* l. 12. c. 10. *Curt.* l. 9. c. 8. Et est vetus sive historia, sive fabula, de puella Milto, quæ dein Aspasia nomine meretricis illius Milesiæ dicta est, apud *AElianum* Var. hist. l. 12. c. 1. Cum enim laboraret teterrimo menti tumore, in somnis à columba, in mulierem mutatâ, moni-

 ta est

ta est, ut rosea serta Veneris jam arefacta capearet, contritaque imponeret tuberi: quæ mandata cum executa fuisset, & molestum tumorem depulit, & sibi maximam venustatem conciliavit.

XXXI. Solebant autem porro illi, qui remedijs in somno monstratis ad sanitatem pervenerant, in signum gratitudinis tabellulas aliave donaria, in fano dei alicujus quem imploraverant, suspendere, addita mentione tum morbi, tum remedij, quo morbus expugnatus esset.

XXXIII. Qui ritus alias quoque in usu fuit, ut illi qui ex ingenti aliquo periculo evasissent, in DEI alicujus fano tabellam ipsius periculi indicem, suspenderent. Ita naufragi, cum maris iram effugissent, in tabella quadam errores suos curabant depingi, eamque circumferentes, ut facilius ipsius periculi imagine misericordiam cierent, stipem corrogabant. Testis mihi *Horat.* de art. Poët. v. 20. -- *quid hoc, si fractis enatat exspes*

Navibus, ære dato qui pingitur? Et post eum Pers. Sat. I.

Men moveat quippe, & cantet si naufragus, assem

Protulerim? cantas, cum fracta te in trabe pictum

Ex humero portes Et Juvenal. Sat. 13.

— — — *mersa rate naufragus assem*

Dum rogat, & picta se tempestate tuetur. Vide *Lucianum* de mercede conductis ab init. p. m. 203. Has deinde tabellas una cum alijs donis, quæ periclitantes voverant, in templo DEI suspendebant. Docent hoc authores eximij. Apud *Cicer.* 3. de nat. deor. Diagoram atheum amicus quidam ita alloquitur: *Tu qui Deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salvi pervenerint? Ita fit; inquit* (Diagoras) *Illi enim nusquam picti sunt, qui naufragium fecerunt. Virg.* XII. Æneid. v. 766.

Forte

Forte sacer Fauno foliis oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum.
Servati ex undis ubi figere dona solebant
Laurenti Divo, & votas suspendere vestes.

Horat. l. 1. od. 5. *me tabula sacer*
Votiva paries indicat, invida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris DEO: quibus paria habet Juven. Sat. 12. v. 26. — *votivâ testantur fana tabella*
Plurima.

XXXIII. Nec de naufragis id tantum constat, sed de alijs quoque magno periculo, ut diximus, defunctis. Ita cum Mario ad Maricæ templum insperata salus effulsisset, πίνακα τῶν πράξεων ἐκείνων γραψάμενος ἀνέθηκεν εἰς τὸ ἱερὸν: verba sunt *Plutarchi.*

XXXIV. Quin imo, simulac oraculum aliquod, qualecunque illud fuisset, accepissent, solebant illic o ij, qui petitum venerant; annotare, ne memoriâ, labili alias, quædam exciderent. Auctor mihi *Scholiastes Sophoclis* in Trachinijs. ἔθος γὰρ τοὺς χρησμὸν δεχομένους παραχρῆμα γράφειν, ἵνα μὴ λάθωνται.

XXXV. Ad eundem igitur modum etiam illos, qui convaluerant, tabellas suspendisse est certissimum, sed nunc pluribus debet probari. Adduximus vero jam tum verba *Tibulli* ad Isidem:

Nunc DEA, nunc succurre mihi, nam posse mederi
Multa docet templis picta tabella tuis.

Hucque digitum intendere videtur *Strabo* lib. 17, ubi de Serapidis fano hæc addit: συγγράφουσι δέ τινες τὰς θεραπείας: Expresse autem *lib.* IIX, ubi de Epidauro agit p. 258. αὕτη δὲ οὐκ ἄσημος ἡ πόλις, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεραπεύειν

πεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιςευμένου, κ̀ τὸ ἱερὸν πλήρες ἀεὶ τῶν τε καμνόντων κ̀ τῶν ἀνακειμένων, πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμέναι τυγχάνουσιν αἱ θεραπεῖαι, καθάπερ ἐν Κῶπ κ̀ Τρίκκη. Confer *Eund.* lib. 4. p. 452, quæ verba mox dabimus, & *Plinium* imprimis lib. 29. c. 1.

XXXVI. Quales verò fuerint tabellæ, conjicere est in proclivi ex quatuor illis inscriptionibus tabulæ marmoreæ inventis Romæ in Insula Tiberina in templo Æsculapij, quod olim incubatione illa famosum, dein S. Joanni Colevitæ consecratum, ut testatur *Georg. Fabricius* in Româ. p. 94. Conservavit autem eas nobis ὁ χαριέστατος *Hieronymus Mercurialis*, de litteris incertum an arte Medica melius meritus, art. gymnast. lib. 1. c. 1. Et merentur hîc quoque legi, saltem Latinè:

I. *Hisce diebus Cajo cuidam cæco oraculum reddidit, veniret ad sacrum altare, deinde à parte dextera veniret ad lævam, & poneret quinque digitos super altare, & elevaret manum & poneret super proprios oculos: & rectè vidit populo præsente & gratulante, quod grandia miracula fierent sub Imperatore nostro Antonino.*

II. *Lucio affecto lateris dolore, & desperato à cunctis hominibus oraculum reddidit Deus, veniret & ex ara tolleret cinerem, & una cum vino commisceret, & poneret supra latus: & convaluit, & publice gratias egit Deo; & populus congratulatus est illi.*

III. *Sanguinem revomenti Iuliano, desperato ab omnibus hominibus, ex oraculo respondit Deus, veniret & ex ara caperet nucleos pini, & comederet unà cum melle per tres dies: & convaluit, & vivens publicè gratias egit præsente populo.*

IV. *Valerio Apro, militi cæco, oraculum reddidit Deus, veniret & acciperet sanguinem ex gallo albo, admiscens mel, & col-*

& collyrium conficeret, & tribus diebus uteretur supra oculos: & vidit, & venit, & publice gratias egit Deo.

XXVII. Huc usque marmoris illius inscriptiones, quas integras recitare volui, ut dein melius judicium de ijs ferri possit. Sed tamen nec omnes inscriptiones tali modo sese habuisse, nonnullas, omissa omni & curationis & morbi mentione, tantum εὐφημίας ἕνεκα conceptas, jubet nos credere vel illa inscriptio, quæ Regij extat ad quatuor columnas, ubi Æsculapij olim fanum. Inscriptio ita habet, quam pluribus explicat *Eryc. Puteanus* Epist. ad Septalium.

DEO ÆSCVLAPIO VAL. SYMPHO
RVS ET PROTIS SIGNVM SOMNI
ÆREVM TORQVEM AVREVM EX
DRACVMCVLIS DVOBVS Pf. 7. ∴∴
ENCHIRIDIVM ARGENT. P. ∴∴ L. A.
NABOLIVM OB INSIGNEM CIRCA
SE NVMINIS EJVS EFFECTVM V. S.
L. M.

Sicut alias in tabellis titulum solebant adjicere in indicium, quis suspendisset, & cur. *Ovid.* l. 2. Amor. el. 13. ubi pro Corinna prægnante vota facit:

Adjiciam titulum: Servata Naso Corinna. Et Metam l. 9. in fin. ——— ——— ——— *dant munera templis,*

Addunt & titulum, titulus breve carmen habebat

Statius, l. 5. sylv. 2. v. 246.

Belligerus hæc dona diis, hæc tela dicavit:

Cernis adhuc titulum. Quod & suo tempore in tota Italiâ durasse scribit *Georg. Fabric.* in Româ p. 160. Et adhuc ijs in locis, ubi pontificijs superstitionibus inescati degunt homines, præcipue in Italiâ, moris esse novimus, ut à morbis alijsve malis liberati pictas tabellas in San-

ctorum ædibus suspendant, adjecto brevi titulo qualis hic: PER GRAZIA RICEVUTA. Quasdam igitur tabellas in honorem tantum numinis gratique animi indicinam ab ægris sanitati restitutis suspensas fuisse judico: quasdam vero, adjuncta historia tum morbi tum remediorum, quas postremas nunc ulterius examinabimus.

XXXIIX. Non possumus autem negare, nonnunquam significata ægris per somnum remedia virtute naturali morbis medentia. Id enim sentiendum videtur de herba Aristoiochia, de Cynorrhodo, similibusque. Et vero (ceu monuit jam Amplissimus Præses Hermeticæ Medicinæ cap. xi. p. 116.) talia sunt, quæ recenset Heras Cappadox. apud *Galen.* lib. 5. de medic. sec. gen. c. 2. accepta ex æde Vulcani circa Memphim. Quin, ceu idem censet, omnia quæ Isidis voce olim audierunt, simili modo tradita. Meminit *Galenus* l. c. *Multiplicis usus est medicamentum, quod Isidem appellant* &c. Habenturque non in *Galeno* tantum; sed & apud *Celsum*, *AEginetam*, *AEtium*, alios. Et hoc valde confirmat pingue lutum Ægyptiacum, quod ad multos affectus ex oraculo fuit commendatum, valuit vero etiam absque oraculi monitu. Verba *Galeni* hac de re sunt l. 9. de medic. simpl. facult. c. 3. *Vnde sane & Alexandriæ & per AEgyptum utuntur multi sua utique sponte & judicio, multi vero etiam moniti somniis.* Et naturaliter quoque, etsi non omnibus morbis, potuit prodesse illa per quindecim dies imperata ab Æsculapio abstinentia à potu, de qua verba *Galeni* supra th. 23. jam tum recitavimus.

XXXIX. Etsi verò nonnunquam hoc ita contigerit, per tamen est verò simile, id quod asserit Amplisss. Præses Hermeticæ Medicinæ cap. sæpius laudato, plerumque ea tantum à dijs somniantibus indicata, quæ symboli fuerint loco; ut adeo vis ipsa curandi non nisi dæmoni-

bus

bus accepta sit ferenda. Non aliter ac DEVS Opt. Max. ægrotis medicinam facturus denunciavit aliquid, quod symboli duntaxat esset loco, idipsum verò vel parum vel nihil potuit efficere, sed vera curatio à principio diviniori exorta est. Quod pluribus ostendi tum veteris tum novi fœderis locis possit, si id ipsum nunc ageremus. Sic massa illa ficuum, quâ Ezechiam Regem lethaliter decumbentem Esaias sanavit (IV. *Reg.* 20. *Iesa.* 38. v. 21.) etsi ficus habeant vim maturandi, non egit tamen id propria vi medicaminis sui, sed divinæ virtutis, cujus symbolum erat, facta accessione, utpote cum statim tertio die templum ascenderit, qui in limine mortis erat positus, id quod nequaquam præstare ficus sibi relictæ potuissent. Neque remedium illud ex salivâ, quo hominem mutum & surdum Christus sanavit (ap. *Marc.* c. 9. v. 31. & *Matt.* c. 15.) per se id agere potuisset, si absque DEI digito fuisset. Sed de his viderint οἱ θεολόγων παῖδες. ἐγὼ δὲ ἐφ᾽ οἷς μὴ φρονῶ, σιγᾶν φιλῶ. Legatur tamen *Vallesius* lib. de sacr. Philosoph. cum alibi sparsim, tum imprimis c. 35. & 39.

XL. Uti vero in plerisque omnibus execranda κακοζηλία deum imitari ἀλάστωρ ille perfidus solet: ita nullum mihi dubium est, quin in hoc quoque DEI opera alludere, vel potius illudere sit annisus. Si enim vel quatuor illas tabulas supra allatas consideremus, luce meridiana clarius est, non nisi symboli loco remedia illa morbis curandis adhibita, vim ipsam suppeditantibus dæmonibus, ceu etiam loquitur l. c. Amplissimus Præses. Sane prima inscriptio, quanta quanta est, meris refera est superstitionibus, quæ per se nihil, apud credulum animum vix quicquam possunt. Cæteræ inscriptiones quæ afferunt remedia, sunt nullius pretij, certè illis morbis tollendis ἀνεπιτήδεια. Quod si illa quoque superius allata

consi-

consideremus, similes magno numero licet metiri nugas. Neque enim rosea serta Veneris potuerunt tollere & mederi tuberi illi in facie Aspasiæ, non magis, quam illa sive liba, sive frondes ex DEI fano sublata, de quibus supra.

XLI. Præterea, si DEI alicujus monitu ad principum pedes ægroti accedere jussi sunt, ut Adriani & Vespasiani, ab ijsque valetudinis exspectare remedium, facile apparet, non fuisse eam, quæ per quietem indicata, veram medicinam, sed si quæ ejus vires, eas ulterius petendas. Rectè autem disputant Theologi, interque eos *Bellarminus* quoque lib. ult. de Eccles. cap. 14. diabolicis hæc ascribenda esse præstigijs: quod judicium de cæteris quoque χαρίσμασι gentilibus attributis tulerim, quale est quod de Pyrrho tradunt *Plutarchus* in ejus vita & *Plin.* l. 7. c. 2. pollice dextri pedis lienosis potuisse mederi. Licet enim hoc à quibusdam naturali hominum proprietati (uti est ex herbis & animalibus certis morbis medicina) ascribi sciam, ut à *Borello* cent. 2. obs. 90, revera tamen hoc absonum est, & nos potius hic Satanæ fraudes homines seducentis agnoscimus. Vide *Camerar.* cent. 3. medit. subcis. c. 42.

XLII. Quod si historiam consulamus, nondum hac de re ita liquidò videtur constare. Sanè, si quid conjecturis licet indulgere, Vespasiani illud magica arte factum per fit vero simile, & quidem opera magi famosissimi, Apollonij Thyanei. Fuit enim hic Vespasiano amicitia conjunctissimus, ijsdemque, quibus hæc acta, diebus, Alexandriæ fuit, uti *Philostratus* in vita ipsius Thyanei docet. Quin imò dum hoc dæmon ex oracula Serapidis denunciavit, ut *oris excremento* cœcum sanaret, omnino

omnino, sibi solitâ κακοζηλία, Christum imitari voluit, quem sputo medicinam fecisse in sacra historia legimus. Adriani verò factum simulatum tantùm à ministris fuit, ut eum à desiderio mortis removerent.

XLIII. Nec fortassis temerè quis arcanum dominationis hîc latere suspicetur. Cum enim sciant principes, *majestatis imperij salutis esse tutelam*, ut Curtius, *magisq; famâ, quam vi stare res suas*, ut *Tacitus* loquitur, id unice agunt, ut se pluris esse quam alios quosvis, populo persuadeant: regiumque fastigium divino esse proximum, & cognatam cælo imperatoriam majestatem: cui fini obtinendo talia miracula, ut ita loquar, forte in medium sparsa. Neque dissimulat *Tacitus*, etsi historiam veram credat, fecisse hoc Vespasianum, inductum vocibus adulantium, & ut cuncta fortunæ suæ patere ostenderet.

XLIV. In hac autem sententiâ vehementer me confirmat, quod *Strabo* (at quanti judicij historicus & geographus!) historiam illam de herba Alexandro M. in somnis monstrata, quam th. 29. pluribus testibus confirmavimus, simili de causa vocat indubium. Verba hæc sunt, & exstant lib. xv. p. 497. *Dicunt apud Oritas, lethiferis venenis sagittas præustas illini. Cumq; Ptolemæus saucius periclitaretur, ferunt quendam Alexandro in somno astitisse, atque ei radicem cum ramo ostendisse, quam contritam saucio imponi juberit: experrectum à somno regem & visi memorem, quæsitam radicem invenisse: barbaros, cum inventum remedium vidissent, se Alexandro dedisse.* Εἰκὸς δέ τινα μηνύσαι τῶν εἰδότων. τὸ δὲ μυθῶδες προσετέθη, κολακείας χάριν. Hæc ille.

XLV. Qualia fuerint Imp. Antonini illa remedia, quæ contra sputum sanguinis & vertiginem accepisse se scribit: qualia item Caracallæ, quæ in Pergamo ab Æsculapio expiscatus, quoniam ipsi reticent, nobis quidem

conjicere non est in proclivi, nec fortassis operæ pretium iccirco laborare. Meliora enim fuisse, nunquam quis nobis temere persuaserit.

XLVI. Dæmonis hoc tantum opus fuit, ut à vero DEI cultu ad superstitiones homines seduceret: nec proinde mirum si corpori infirmo interdum subvenit, ut eo liberius in animam deinde & corpus grassari possit. Hoc enim ipsi familiare; neque ab illo fraudum architecto alia axspectanda sunt remedia, quam quæ morbis ipsis graviora. Ita cum pestilentiæ Romæ mederetur, fecit id institutione ludorum scenicorum, ut, hâc obscænitate publicè introducta, plures lucrari posset animas. Vide *Augustin. de Civ. DEI.* lib. 1. cap. 32. *Cyprian.* serm. 2. de zelo & livor. p. m. 190. quo & illud pertinet, quod in *Petronianâ* fabulâ in remedium Tertianæ illicitus, Veneris usus commendatur à Priapo.

XLVII. Huic confirmando facit imprimis lepida illa historia quam reperire est in Centone *Suidæ* in v. Δομῖνος, quam proinde integram recitabo, ut videre liceat fraudes dæmonis, & quam nulla vi naturali prædita fuerint illa remedia. *Æsculapius Athenis eandem medicinam præscripserat ex oraculo, cum Plutarcho Atheniensi, tum Domino Syro: huic quidem sanguinem expuenti, illi vero, nescio quo, morbo laboranti. Medicina autem erat, impleri carne porcina. Et Plutarchus quidē ab illâ medicinâ non abhorruit, utpote, quæ nec contra leges ipsius patrias esset. Surgens autem à somno, expansis in lectulo ulnis, & respiciens ad imaginem Æsculapij: ô domine, inquit, quid verò præcepisses Judæo eodem morbo laboranti? neque enim illi hanc potuisses præscribere medicinam, ut carne se suffarcinaret porcina. Hæc cum dixisset, Æsculapius renidens aliam statim præscripsit affectui ejus medicinam. Domninus verò non secutus exemplum Plutarchi, neglectoque more Syrius pa-*

ritu patrio, & tunc & semper carnes illas comedit. Dicunt autem si per diem carnem illam non gustasset, morbo illo implicitum, usque dum porcina carne sese iterum saburraret. Hic jam cuivis cordato sive medico, sive cuivis alteri liberum facio judicium, æstimandi & medicinam hanc, & præstigias Satanæ, adeoque, an ex hac medicina quicquam in artem nostram possit redundare magni commodi?

XLIIX. Quin etiam interdum, de eventu tantum morbi sui sollicitos oraculum DEI consuluisse (quod in sacris Ahasiam fecisse legimus 2. *Regum* c. 1.) discimus ex *Artemidoro Daldiano* l. 5. oneir. c. 92. νοσῶν τις εὔξατο τῷ Σεράπιδι, εἰ μέλλει σωθήσεσθαι, τὴν δεξιὰν αὐτῷ χεῖρα ὄναρ ἐπισείεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ἀριστεράν. *Quidam ægrotus rogavit Serapidem, ut si convaliturus esset, dextram manum insomnis ipsi concuteret, sin minus, sinistram.* Quid verò hinc discere licebit Medico?

XLIX. Sane omnis hæc medicina vel nihil vel parum nos juvat: id tamen discimus, quomodo præstigijs suis fascinare dæmon potuerit miseros mortales. Et tamen in ipsis illis gentilibus fuerunt prudentiores quidam, quibus hæ fraudes merito suo suspectæ. Elegantia *Ciceronis* hac de re verba extant *2. de* divinat: *Quid convenit ægros à conjectore somniorum potius, quàm à Medico petere medicinam? An AEsculapius an Serapis potest præscribere per somnium curationem valetudinis?* Et falsè satis more suo, eos irridet, qui his imposturis credulas mentes præbent, *Lucianus in Philopseude.* Adeoque non tam objurgandi prisci pagani, quam castigandi illi, si qui in Christiano orbe, post renatam cœlestis verbi doctrinam impias illas nugas sequuntur. τυφλὸν δ' ἔχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος.

L. His ita propositis vix quicquam videtur superesse, quod allatum huic materiæ lucem possit fœnerari. Sed retrahit nos meritò fama Hippocratis, quam apud

omnes doctos, imprimis medicos, sibi peperit immortalem. Dum enim malevolorum quorundam narrationibus malefidis, quos alij magno numero, tanquam bruta pecora, sequuntur, in suspicionem incensi Æsculapij templi devenit, nostrum omnino fuerit veritatem asserere, & ἀστέρα βιοφελεστάτης ἰατρικῆς, uti *Suidas* eam vocat, vindicare a calumnijs. Non, quod sanctum illud famæ destinatum nomen tangi hâc calumnia existimem: sed, quia non crimine tantum, verum suspicione quoque criminis carere debet Medicinæ nostræ parens: nam

—— —— *paullum differre videtur*
Suspectus, vereq; reus.

LI. Videtur verò hoc fatum commune habuisse Hippocrates noster cum altero illo, veræ Philosophiæ parente, *Aristotele*, cui jam dudum objectum, quod ævi sui scriptorum illustrium libros è medio sustulerit, destructioneque alieni nominis ad suam gloriam fuerit grassatus. Quos calumniatores ita dudum exceperunt Viri doctissimi, ut Aristotelis & pietati & eruditioni suus jam constat honor.

LII. De Hippocrate vero nostro primus, quod sciam, illud annotavit, Geographorum aliàs facile princeps *Strabo. l. 15. p. 452.* ubi loquitur de æde Æsculapij in Co: verba ita habent, φασὶ δ' Ἱπποκράτην μάλιστα ἐκ τῶν ἀνακειμένων θεραπειῶν ἐνταῦθα γυμνάσασθαι τὰ περὶ τὰς διαίτας. Post hunc *Plinius*, qui *Varronem* insuper auctorem laudat, ex Hippocrate Herostratum quendam nobis efformare nititur. Verba ipsa l. 26. c. 1. merentur expendi. *Eam* (medicinam) *revocavit in lucem Hippocrates genitus in insula Coo, imprimis clarâ, atq; valida & AEsculapio dicata. Is, cum fuisset mos liberatos morbis scribere in templo ejus DEI, quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur,*

atque

atque (ut Varro apud nos credit) jam templo cremato instituisse medicinam hanc quæ clinicè vocatur, cui errori subscripsisse etiam Virum longè doctissimum *Joh. Langium* lib. 1. Epist. Medic. 51. vehementer miror: Sanè nimis hic indulsisse auctoritati probatorum aliàs scriptorum, clarius est, quàm equidem velim.

LIII. Postulamus autem humanitatis jure, ut non prius Hippocratem nostrum damnent, quam universa cognoverint: & quod omnibus maleficis indulgetur, hoc divino nostro seni concedant, ne indictâ causâ condemnetur. Sane jam ipse *Strabo* videtur hac de re dubitasse, quod vocula Φασὶ nos monet, quam non temere scriptor ille, qua est prudentiâ, nisi de rumore incerto solet usurpare: quo & *Plinij* illa: *traditur*, *Varro credit*, nisi me omnia fallunt, collimant.

LIV. Quicquid vero de hoc sit, cùm *Strabone* quidem facile transegerimus. Id enim utique ex hactenus dictis indubitatæ veritatis est, quod & Amplissimo Præside est animadversum l. de Hermet. Medicina cap. XI. pag. 117. parum vel potius nihil illa remedia, quæ incubantibus ægrotis revelarunt, potuisse juvare Hippocratem. Cum enim pleraque illa natutali vi medendi destituantur, quid illa subnotata, sive templo incenso, surrepta, in artis exercitio potuerunt juvare Hippocratem. Patet hoc cuivis tabellas illas inspicienti, quas proposuimus: cæteras enim aliam habuisse formam, ut credamus nudè asserenti, λίαν μέγα αἴτημα est.

LV. Quod si Hippocrates noster ea medicamenta, quæ vim medendi naturalem habuerunt, sublegisset, cur ei id vitio verteremus, quod alijs ducitur laudi? Ita enim cum medicinâ nostrâ, quæ circa simplicium medicamentorum facultates versatur, comparatum est, ut maxi-

mam partem experientiâ addiſcatur. Eſt autem ea vel propria vel aliena. Et prior quidem alterius ſæpe numerò opem poſcit, cum, ut unus omnia experiatur, ἓν ſit τῶν ἀδυνάτων. Has igitur facultates à quibuſvis extra medicam artem conſtitutis, à vulgo etiam (prudentiæ tamen elementum eſt, μέμνησο ἀπιστεῖν) ſæpe diſcimus: & Hippocratem noſtrum â DEO tale quid didiciſſe, erit gloriæ & doctrinæ ipſius fraudi?

LVI. Quanquam nec is eſt Hippocrates noſter, quem ſola ἰατρικῆς ὕλης peritia orbi erudito commendaverit: quippe, quæ laudis illius pars minima, quod iſti fabulæ etiam recte objicit Ampliſſimus Præſes. Et ex omnibus Hippocraticis libris, quæ eo ſpectant, non niſi ſparſim quædam licet colligere, plurima autem (quæ ipſa tamen pauca ſunt) ex *libro de aëre aquis & locis*. Longe alia ſunt, quæ in illo viro tot ſecula admirata, & poſteritas mirabitur. Utinamque ſupereſſent illa ſcripta ſenis noſtri, quæ vel in curiâ majorum, vel injuria temporum periiſſe ſemper ars medica queretur & dolebit! Niſi forte illos quoque, non ab humano conceptos ingenio, ſed cœlo lapſos aphoriſmos ex illo Æſculapij fano profluxiſſe quis credat, id quod mimi potius riſum, quam dignam confutationem meretur.

LVII. Quod ſi igitur Hippocrates minimum tantum ſuæ eruditionis (& id minimum ferè nihil eſt) potuit accipere ex illo fano, quis ſive *Plinio*, ſive *Varroni* aſſerenti credat, idcirco ab illo ſuccenſum? Capitali potius ingenio & ſummo labore, cui non parum contulit, quod ex Aſclepiadarum eſſet familia, ad eam acceſſit gloriam, qua ſibi aliorum comparavit invidiam, tantum abeſt, ut ipſe alijs inſcriptiones illas fani Æſculapij inviderit. Nullus enim bonus gloriæ cum jacturâ alterius ſtudioſus.

Hippo-

Hippocratem verò *virum honestum, bonumq́; fuisse : non honoris aut gloriæ sed veritatis amatorem* scribit *Galenus* lib. de atra-bile, c. 7. Cujus testimonio libentes accedimus, & unum hoc, instar omnium, merito veneramur.

Et hæc quidem de veterum incubatione in templis; proque gloria divini senis dixisse suffecerit.

MELIORA MELIORES!

COROLLARIA.

I. Ἀρχιατρὸς *non est Principis Medicus*, ὁ τ̃ ἄρχοντος ἰατρὸς, *ut volunt* Cujacius, Casaubonus, *aliiq́; sed princeps, sive primus Medicorum*, ὁ ἄρχων ἰατρῶν.

II. *Archiatri habuerunt Jurisdictionem quandam, ut rectè contra* Cagnatum *probat* Hofmannus.

III. *Parabolanorum, quorum mentio fit* l. 18. C. de Episc. & Cler. *etymon, quod affert* Tiraquellus, *tantæ famæ ICto & Philologo indignum est.*

IV. Περιοδευταὶ, *quorum mentio fit* l. 6. §. 1. D. de Excusat. *sunt Medici, qui, dum medicinam faciunt, urbem circumeunt, ut rectè notat Cl.* Cujacius.

V. *Aristotelis liber de Spiritu non est* γνήσιος.

VI. *Sectio XXX. Probl. Aristotelis videtur ex officinâ Theophrasti prodiisse.*

VII. *Ejusdem historia animalium omnino videtur esse opus Acroamaticum, contra, quàm putavit* Hoffmannus.

IIX. *Orpheus ille, qui sub Ciceronis nomine prodiit, ante annos sedecim,* ὑποβολιμαῖος *videtur.*

IX. *Qui* frigus urere *dicit, & classicis scriptoribus, & rei ipsi loquitur convenienter.*

X. Plinii *illud lib. XI. c. 51.* Qui celerius fari cæpere, tardius incipiunt ingredi *experientiæ consentaneum est; & suam habet rationem.*

XI. Me-

XI. *Manucodiatas carere pedibus, hodie γελοῖον est.*

XII. *Imminentes tempestates campanarum pulsu velle depellere, superstitiosum est.*

XIII. *Fulmen à solâ mediæ aëris regionis frigiditate non pellitur deorsum.*

XIV. *Mare non est altius terrâ.*

XV. *Quod* Aristoteles *Leonem esse ἀμύελον scribit, non nisi ex parte verum est.*

XVI. *Vermes quorum mentio fit Num. 21. v. 6. Sapient. 16. v. 5. 1. Cor. 10. v. 9. cum dracunculis, Indiæ, Ægypti & Æthiopiæ populis olim & adhuc endemijs, male confundit* Licetus.

XVII. *Qui plantis sexum affingunt, superstitiosi sunt.*

XIIX. *Vermes in corde gigni posse, & quandoq; genitos, non videtur temerè admittendum.*

XX. *Salvatellæ sectio in lienis affectibus nil præstat singulare.*

XXI. *Doctrina Paracelsica de tribus corporum principiis vana & inanis est.*

XXII. *In Corporibus naturalibus reperiri spiritus, qui sint proximum formarum substantialium subiectum, ineptum est & verisimilitudine carens commentum.*

XXIII. *Vana est Paracelsicæ scholæ opinio de generatione rerum ex Iliastro aut Cagastro, etsi quodammodo conveniat cum doctrina Alberti Magni & aliorum Scholasticorum de origine formarum ex materia.*

XXIV. *Medicamentorum Chemica præparatio non semper præferenda est alteri usitatiori.*

XXV. *Morbos omnes fieri ab archeo quodam, somnium est Paracelsicum.*

XXVI. *Non reperitur, nec potest confici unum aliquod omnium morborum remedium.*

XXVII. *Inter Chemice præparata remedia omnium optima sunt spiritus & olea vegetabilium.*

FINIS.